

Bijlage 1. Wie bouwde wanneer de Tjet Rixt?

Gemakshalve wordt er van uit gegaan, dat de Tjet Rixt in 1843 gebouwd is bij Eeltje Teadzes Holtrop in IJlst. We willen immers graag weten wie wanneer een boeier als de Tjet Rixt heeft gebouwd. Deze informatie komt echter van een heel ongewisse bron: de mondelinge overlevering van Eeltje Holtrop van der Zee aan diens kleinzoon Eeltje Romkema, maar niet uit de eerste hand, maar opnieuw van horen zeggen. E.H. van der Zee zou dat gehoord hebben van zijn pake Eeltje Teadzes Holtrop uit IJlst. Bij dergelijke informatie is het belangrijk formele bevestiging te vinden in de werfboeken, in koopaktes van notarissen of bankinformatie m.b.t. betalingen. Helaas ontbreekt dergelijke bevestiging. Er is een fragment van de werfboeken uit IJlst bewaard gebleven en juist over de jaren dat deze boeier gebouwd had moeten worden, maar Eeltje Holtrop vermeldt over 1843 niets over de bouw van een boeier. Terwijl hij wel de bouw van ieder roeibootje noteert. Dat is dus vreemd. Vermeer (2004) is daarom ook voorzichtig met het noemen van Holtrop als bouwer en het jaar 1843. Hij wijst er nadrukkelijk op, dat dit volgens E. Romkema het geval is, maar dat er geen hard bewijs voor is gevonden. Wel geeft hij een overzicht van de boeiers die Holtrop bouwde in de periode 1820 tot en met 1848:

Jaar	Opdrachtgever Woonplaats	Lengte m (v)	Prijs (gld)	Bijzonderheden	OUDSTE NAAM (latere namen)	HUIDIGE NAAM
1. 1820	- onbekend -	6,5 (23 v)		gebouwd als beurtschip	BEVER	LYTSE BEVER
2. 1825	Jhr W. van Weede 's-Graveland	12,0		ontwerp Van Loon 't Zeejagt van 's-Gravelant	VOLHOUDER	
3. 1826	Jan Huidekoper Harlingen			ontwerp Van Loon	- onbekend -	
4. 1826	Fokke van Bienema Oudeschoot	7,1 (25 v)		ontwerp Van Loon	DOLPHIJN	
5. 1831	F.L. van Harderwijk Amersfoort			ontwerp Van Loon	- onbekend -	
6. 1833	Hoogheemraadschap van Rijnland, Leiden	12,2 (43 v)	2500,-	ontwerp Van Loon Holtrop bouwde alleen de romp	WAAKZAAMHEID	
7. 1838	- onbekend - Nieuwendam	10,8 (38 v)	1100,-	in werfboekfragment	- onbekend -	
8. 1843	L. van der Feer Sneek	10,5 (37 v)		volgens E. Romkema	UITSPANNING (Friesland, Antonia Jacoba, Hilda)	TJET RIXT

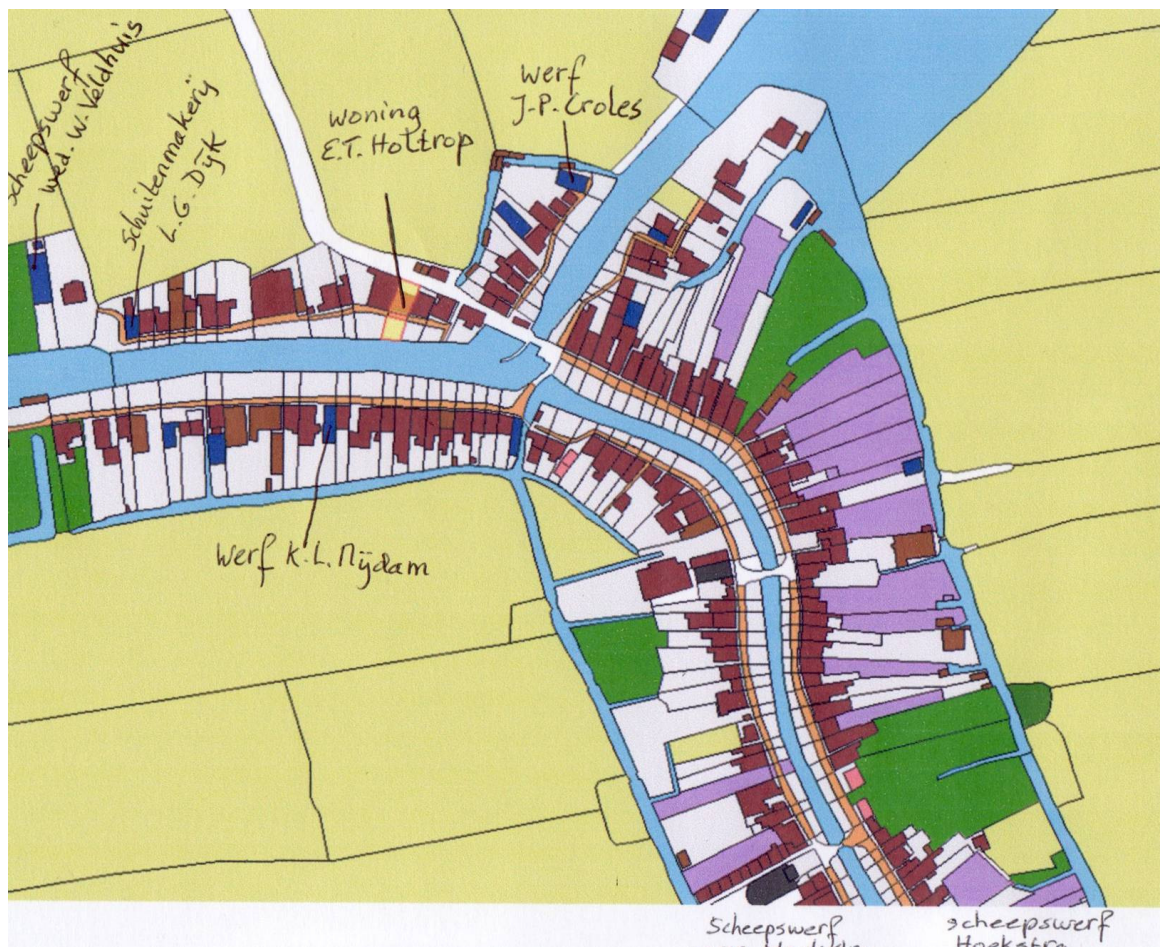
Wat mij daarbij intrigeert, is nr. 7, de onbekende boeier van 38 voet, vrijwel net zo lang als de Tjet Rixt, die wel in het werfboekfragment voorkomt, gebouwd in 1838.

Het zal toch niet zo zijn dat deze onbekende boeier in werkelijkheid de Tjet Rixt is, waar we feitelijk ook niets over weten?

43 een jool schips van H. Smid van
Gietenen lang 44 voet 4 onder
ijeser met kruitdelling
kolswite weering door 640
44 een boyer van nuwendam voor
Soecy lang 30 w-13 voet voor 1700

Het gedeelte uit de werfboeken van Eeltje Holtrop met als nr. 44 het laatste schip dat hij in 1838 bouwde: een boeier. .

Het blijft voor mij wat vreemd dat we ervan uit gaan dat de boeier Tjet Rixt in 1843 is gebouwd bij Holtrop in IJlst, terwijl dat alleen van horen zeggen is, terwijl tegelijkertijd een vrijwel even grote onbekende boeier in de boeken staat, waarvan we accepteren dat we daar niets van weten, terwijl die boeier natuurlijk heel goed de latere Tjet Rixt kan zijn.



Dat de ene boeier 37 voet lang is en de andere 38 voet, is daarbij niet belangrijk. Die maten zijn niet exact. De lengte in voeten van de Tjet Rixt is achteraf berekend. De boeier staat immers niet in de boeken van de werfbaas. Hoe lang vond men dat de Tjet Rixt was en is? Bij de taxatie van de boeier in 1909 door Hein Kersken wordt 10.90 meter gemeten, maar in 1996 wordt door André Hoek 10.50 meter aangehouden. Die onbekende boeier van 38 voet is 10.80 meter. Dat kan dus heel wel de Tjet Rixt zijn geweest. Eeltje Romkema was stellig in zijn mening dat de Tjet Rixt in IJlst gebouwd was bij Eeltje Holtrop. Laten we aannemen dat dat inderdaad het geval was. Een vergissing in het juiste bouwjaar is gemakkelijker gemaakt dan een verwisseling van bouwer, zeker voor de werfbazen van der Zee.

Geconfronteerd met deze veronderstellingen is de reactie van Peter Tolsma interessant. Die heeft immers intensief met Vermeer samengewerkt bij de samenstelling van het boek 'De Boeier' (Vermeer, 2004) Hij schreef mij in december 2013 het volgende:

“Je veronderstelling is niet zo raar; ik heb toentertijd ook voor Vermeer bij het schrijven van 'De Boeier' daar naar gekeken en heb diezelfde gedachte gehad. Vermeer had echter ook nog grote twijfels omtrent Eeltje Holtrop als bouwer. Hij vertrouwde Eeltje Romkema niet altijd even erg, omdat Romkema ook grote bewondering had voor zijn over- en grootvader en geen kwaad van hen wilde horen. Gezien de andere schepen van zijn hand loopt de Tjet Rixt wel een beetje “uit de pas” zoals Vermeer dat noemde. Ik kon me dat wel voorstellen, maar omdat we maar een heel beperkt overzicht hebben van de schepen van Holtrop en de meeste ook nog van de ontwerper Van Loon zijn, zijn dit allemaal ideeën die mogelijk altijd wel raadsels zullen blijven.”

Hessel Bosma uit Sneek houdt zich ook al jaren met deze geschiedenis bezig en schreef mij naar aanleiding van het gestelde in februari 2014 het volgende:

“U schrijft n.a.v het werkboek dat de naam van de opdrachtgever niet leesbaar is, maar het lijkt mij aanneembaar dat er Toecie staat. Mijn gevoel zegt hier dat dit Tuzee kan zijn, want die naam kwam wel voor in deze omgeving en werd soms als Toesie uitgesproken. Ook heeft mijn zoeken destijds bij de gemeente Amsterdam - waartoe Nieuwendam behoorde - niets opgeleverd. Er kwamen in die periode geen Toecie's of varianten hierop voor in de gemeentelijke administratie. Wat uw schrijven “naar Nieuwendam” betreft, denk ik dat er staat: “na Nuwendam”. Rekening houdend met ‘frisismen’ zoals ‘ na / nei ’ kunnen we dit lezen als “naar Nuwendam”, dus “naar het model van Nuwendam”. Als we er vervolgens rekening mee houden dat de naam ‘Nijdam’ destijds vaak als ‘Nuwdam’ geschreven werd, dan...ja, dan zijn we aan de andere zijde van de vaart in IJlst, want daar was in die tijd schuin tegenover Holtrop de helling van Cornelis Nijdam.”

De onbekende boeier uit 1838 krijgt nu een profiel, dankzij het onderzoek van Bosma. Meindert Seffinga, directeur van het FSM, reageerde op 14 februari 2014 als volgt op de visie van Bosma:

“Weer een aanwijzing die dichterbij de oorsprong van de Tjet Rixt komt. De verbastering van de naam Toussaint is werkelijk fantastisch. In Sneek komt deze naam voor in de familie Vlink: tuzijn, tousjin, touzijn, tousjint et cetera. Als achternaam komt de naam vooral voor in Leeuwarden en Harlingen.”

De eigenaarsnaam ‘Toussaint’ is inderdaad een aanknopingspunt voor verder onderzoek. Wellicht is via ledenlijsten van zeilverenigingen en deelnemerslijsten van zeilwedstrijden een relatie te leggen tussen deze naam en een boeier van ruim 10.50 meter, waarbij bedacht moet worden dat in wedstrijdverslagen meestal de schipper wordt genoemd en niet de eigenaar van het schip.

De woorden “na Nuwendam” uit het hellingboek van Holtrop worden door Bosma geïnterpreteerd als “naar Nijdam”. Die uitleg is heel interessant, maar volgens mij tegelijkertijd onwaarschijnlijk. In het overzicht van gebouwde schepen per jaar gebruikt Holtrop vaker de formulering “na ...”, waarbij hij niet wil wijzen op een voorbeeld, maar eenvoudig wil aangeven waar het schip naar toe moet, dus waar de opdrachtgever woont. Ik geef zo letterlijk mogelijk uit het werfboek de volgende voorbeelden:

1837, nr. 8: “een boet voor W. manting na heeg”

1837, nr. 37: “een 15 v-boot voor veenstra na stroobos met roer en sweerden”

1837, nr. 39: “een boot na oudeboorn”

1837, nr. 40: “een boot na workum”

1837, nr. 43: “een schippersboot na Woudsend”

Regelmatig gebruikt Holtrop deze formulering om duidelijk te maken waar de boot heen moet. De uitleg die Bosma toepast bij de boeier uit 1838 is mijns inziens daarom niet voor de hand liggend. Het schip uit 1838, nr. 44, is: “een boyer na nuwendam voor Toecie”. Holtrop schrijft in zijn werfboeken consequent ‘nieuw’ als ‘nuw’, dus is de meest voor de hand liggende uitleg, dat hij een boeier heeft gebouwd die naar Nieuwendam moet voor dhr. Toussaint.

Als we ervan uitgaan dat Eeltje Romkema het bij het juiste eind heeft met zijn verklaring dat de Tjet Rixt gemaakt is bij Holtrop in IJlst en dat hij zich wellicht vergiste in het bouwjaar, dan wordt het zeer waarschijnlijk, dat de Tjet Rixt in 1838 bij Holtrop is gebouwd voor Toussaint uit Nieuwendam en dus niet in 1843 voor Van der Feer uit Sneek.